

CALL TO ACTION

Nieuwe fase in de Nederlandse dans

2025-2028

Nederlandse
Dansdagen

INHOUD

Inleiding	4
Call to Action	5
Vijf algemene actiepunten	6
I. Hubs voor dans	6
II. Vrije ruimte	6
III. Erkenning	7
IV. Samenwerking	7
V. Meerstemmigheid	7
Conclusie: nieuwe fase in het stelsel	8
Leeswijzer	8
1. Educatie en participatie	9
1a. Educatie primair en voortgezet onderwijs	9
1b. Participatie	12
2. Jeugddansgezelschappen	14
3. Dansvakonderwijs	17
4. Onafhankelijke makers	20
5. Urban/hiphop	23
6. Structureel gesubsidieerde dansgezelschappen	25
7. Talentontwikkeling	28
Verantwoording en contactgegevens	30

Begeleidende brief

Maastricht, 8 februari 2023

Betreft: Call to Action: nieuwe fase in de Nederlandse dans

Uwe excellentie, geachte staatssecretaris Uslu,

Namens de danssector en zijn partners presenteert Nederlandse Dansdagen u onze gezamenlijke *Call to Action*. Onze ambitie is om samen met u en andere overheden een nieuwe fase in de Nederlandse dans in te luiden. Een fase waarin zoveel mogelijk Nederlanders de verbindende, inspirerende kracht van dans ervaren, in een vorm die past bij hun behoeften en mogelijkheden. Jong en oud, arm en rijk, iedereen is ermee gediend dat zij kunnen profiteren van dans als middel van expressie en reflectie, of je nu actief zelf danst of er passief van geniet. Dans is overal van waarde: op school, in het theater, in de dansstudio, op straat, in het uitgaansleven en zeker ook thuis.

Deze Call to Action is in de eerste plaats een actieagenda voor onszelf en onze partners. Door in te zetten op een specifiek aantal actiepunten verzilveren en vergroten wij de komende jaren de artistieke en maatschappelijke waarde van dans. Tegelijkertijd is de Call to Action een uitnodiging aan uw ministerie en andere overheden om samen met ons te werken aan een toekomstbestendige agenda voor de dans in alle facetten. Samen met u kunnen we de stem van de danskunstenaar luider laten klinken. Samen met u kunnen we de Nederlandse samenleving met dans in beweging brengen rond maatschappelijke thema's. Want dans daagt niet alleen uit tot bewegen en doen, maar ook tot nadenken, praten en discussiëren. Dans is dialoog in beweging.

Onze actieagenda wordt voortdurend gevoed en aangescherpt door de dialoog die plaatsvindt binnen de zogenoemde subsectoren in de dans. Nederlandse Dansdagen blijft die dialoog faciliteren, zoals we dat de afgelopen anderhalf jaar hebben gedaan. Met het jaarlijkse Debat, Digitale Dansgesprekken en rondetafelgesprekken hebben we een overlegstructuur ontwikkeld waar partners continu met elkaar in gesprek gaan om tot oplossingen en initiatieven te komen. We rekenen erop dat uw ministerie opnieuw een bijdrage wil leveren aan onze dialoog. Daarom nodigen we u binnenkort uit om uw reflectie op onze Call to Action met ons te delen. Wij zien ernaar uit.

Hoogachtend,

Ronald Wintjens

Directeur Nederlandse Dansdagen

INLEIDING

Samen met de sector zet Nederlandse Dansdagen zich structureel in om gezamenlijk beleidsuitgangspunten te formuleren en ontmoetingen voor kennisdeling te laten plaatsvinden. De afgelopen anderhalf jaar hebben we met een grote afvaardiging van de danssector, verenigd in zeven zogenoemde subsectoren, gewerkt aan deze Call to Action. De subsectoren zijn 1. Educatie en participatie; 2. Jeugddansgezelschappen; 3. Dansvakonderwijs; 4. Onafhankelijke makers; 5. Urban/hiphop; 6. Structureel gesubsidieerde dansgezelschappen; 7. Talentontwikkeling.

De danssector is een keten met talrijke schakels die ervoor zorgen dat dans duurzaam bloeit in Nederland. De samenwerking binnen de subsectoren is essentieel voor de kracht van de keten. Bij de dialoog over gemeenschappelijke doelen en ambities zijn naast individuele dansmakers, gezelschappen en docenten ook financiers, onderwijsprofessionals, podia, theaters, festivals, overheden en maatschappelijke organisaties betrokken. Deze krachtige keten is het waard om gekoesterd, gefaciliteerd en gestimuleerd te worden door alle betrokkenen. De overheid kan hier een grote rol bij spelen, in eerste instantie door het belang van de complete keten te erkennen en samen met ons uit te dragen.

In 2018 heeft Nederlandse Dansdagen voor het eerst namens de keten een oproep gedaan aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en aan belangrijke stakeholders in de danswereld. Dit heeft tot enkele positieve resultaten geleid, zoals de focus op kwaliteit in de Basisinfrastructuur (BIS), de doorstroming van jonge makers en het herstel van de positie van productiehuisen. Toch ziet de sector nog tal van onopgeloste knelpunten waar noch in beleid, noch in de praktijk voldoende politieke aandacht voor is. Deze knelpunten staan zowel in het sectoradvies 'Alles Beweegt' van de Raad voor Cultuur als verderop in deze Call to Action.

Daarnaast hebben zich in de afgelopen jaren nieuwe knelpunten en urgente uitdagingen aangediend, eerst als gevolg van de coronapandemie en sinds begin 2022 door de oorlog in Oekraïne. Dit alles heeft ertoe geleid dat het nu tijd is om een nieuwe fase in te luiden voor de Nederlandse dans waarin we tot duurzame oplossingen voor de knelpunten komen. Op die manier bouwen we aan een sterkere sector en kunnen we met vertrouwen naar de toekomst kijken.

Voor deze nieuwe fase is onze Call to Action het startschot, waarmee we overheden en partners oplossingen voorleggen en haalbare perspectieven voor alle subsectoren schetsen. Door ons te committeren aan de actiepunten kunnen we de Nederlandse dans in al zijn verscheidenheid en waarde niet alleen behouden, maar de impact ervan op het leven van alle Nederlanders vergroten, van jong tot oud, van liefhebber tot professional, van toeschouwer tot deelnemer.

Call to Action

Met dit gezamenlijke geluid benoemen we uitdagingen voor de sector in de aanloop naar de beleidsperiode 2025-2028. Ook geven we aan waar we kansen zien om die uitdagingen succesvol aan te gaan. Hoe dan ook liggen er grote vraagstukken voor ons. De coronacrisis heeft flinke klappen uitgedeeld aan de hele cultuursector, ook aan dans. Het is te verwachten dat de negatieve langetermijneffecten van deze crisis nog lang na-ijlen. We voorzien grote impact van het jarenlang wegvallen van kansen voor internationalisering, van een afwachtend publiek en van (nog) kleinere budgetten voor de programmering van dans. De actuele energiecrisis, hoge inflatie, personeelstekorten en gestegen kosten vormen voor de danssector extra uitdagingen.

Ook ontwikkelingen binnen de dans zelf vragen onze aandacht. Het betreft onder meer de positie van makers in het stedelijk cultuurbeleid, de arbeidsmarktpositie van werkenden in de danssector en ontwikkelingen op het terrein van participatie, diversiteit en inclusie. Het landelijk bestel kent allerlei belemmeringen. De plek voor de jeugddans in de BIS was een opstap, maar het budget was te gering om groei te realiseren. Er is landelijk onmiskenbaar meer aandacht voor urban dans en hiphop, ook bij gezelschappen. Dat is een goede ontwikkeling, maar qua subsidieregelingen blijft het vooralsnog veelal bij projectsubsidies en tijdelijke stimulansen, in plaats van structurele financiering. Regelingen sluiten bovendien niet altijd aan bij de behoeften van de informele organisatievormen van de makers en collectieven waar ze in principe voor bedoeld zijn.

De versnipperde subsidiestructuur blijft een van de belangrijkste verbeterpunten. Zo is het bijvoorbeeld voor onafhankelijke makers moeilijk om door te groeien omdat structurele subsidie ontbreekt en uitkoopsommen bij theaters te laag zijn om een zelfstandige praktijk te kunnen voeren. De hoge prestatiedruk voor en matige doorstroming van mid-career makers in de keten van talentontwikkeling zorgen voor uitdagingen waar de afgelopen jaren te weinig antwoord op is gekomen. Het is daarnaast van belang de gelden voor Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK) structureel te maken en budgetten voor cultuureducatie en bezoek aan professionele voorstellingen in het funderend onderwijs te oormerken.

Makers, gezelschappen, dansscholen, dansvakopleidingen, podia en festivals werken dag in, dag uit om dans de plek in de maatschappij te geven die hij verdient. Dat doen ze door dans, publiek en deelnemer nog sterker te verbinden, door nieuwe dansvormen te ontwikkelen en een podium te geven en door samen te werken met domeinen zoals het onderwijs of de zorg. In gesprek met elkaar en door cocreatie wordt er aan een inclusieve danssector gewerkt. Het is belangrijk om samen te werken aan een toegankelijke culturele infrastructuur. Daarbij maken we gebruik van de ongelofelijke diversiteit in de danssector met al zijn schakels. Voor de overheid liggen hier kansen voor een inclusiever kunst- en cultuurbeleid dat het draagvlak in de samenleving vergroot. De danssector zet zich al jaren in voor een inclusievere sector, maar kan dit niet alleen. Ook de inzet van overheden is hierbij cruciaal.

Dit document is ook een expliciete uitnodiging aan het adres van de podia. Hun positie binnen de totale infrastructuur is van essentieel belang, niet alleen voor wat betreft het programma, maar ook in het gezamenlijk creëren van waarde. We zien een positieve tendens waarbij contextprogrammeurs, stadsprogrammeurs en educatiemedewerkers steeds vaker vast deel uitmaken van teams binnen theaters. Waar dit soort samenwerking plaatsvindt, ontstaat er een vliegwiel voor artistieke ontwikkelingen én intensivering in publieksbereik. We kijken uit naar deze samenwerking.

De danssector in Nederland is sterk in beweging. Specifieke dansstijlen als hiphop, inclusiedans en dans geworteld in een klassieke cultuur zoals de Indiase dans, zijn in opkomst. Met een hedendaags idioom slagen deze stijlen erin nieuw publiek aan te boren. Dit leidt tot interessante artistieke ontwikkelingen voor jong en oud. Hiermee richt het dansveld de blik actief naar buiten, naar een nieuw publiek, naar nieuwe beoefenaars en draagt dans actief bij aan de mentale en fysieke infrastructuur van onze samenleving. Bij dans komen alle gezondheidsaspecten – fysieke, mentale en emotionele – samen, gekoppeld aan een artistieke prestatie. Hierin ligt de waarde voor de samenleving besloten.

Vijf algemene actiepunten

Voor het eerst is er binnen onze sector vanuit verschillende perspectieven (subsectoren) een agenda geformuleerd om gezamenlijk actie te ondernemen. Naast de knelpunten en actiepunten die in de hierop volgende hoofdstukken vanuit de subsectoren naar voren worden gebracht, zijn er vijf actiepunten die de subsectoren overstijgen.

I. HUBS VOOR DANS

We richten krachtige, toegankelijke lokale hubs in en versterken bestaande brandpunten.

Danshubs zijn plekken waar verschillende partijen uit de danssector met elkaar samenwerken in een lokale of regionale omgeving. Samenwerking in een hub is bijvoorbeeld noodzakelijk om de lokale publieksbinding te vergroten en te versterken, om gericht te werken aan publieksopbouw of om een duurzame vorm van talentontwikkeling te realiseren door de krachten te bundelen.

II. VRIJE RUIMTE

We creëren vrije ruimte waarin de danssector zich kan verhouden tot de tendensen van de tijd.

De Nederlandse dans kan alleen bloeien als er vrije ruimte is om te testen, door te ontwikkelen en samen te werken. Dit geldt niet alleen voor individuele makers, maar ook voor gezelschappen. In de vrije ruimte is het mogelijk om op een duurzame manier

te innoveren zonder kwantitatieve prestatiedrang. Deze investering leidt tot een hogere kwaliteit van het product van de danskunstenaar, het gezelschap etc. Een deel van de sector heeft zich tijdens de lockdowns – weliswaar gedwongen – toegelegd op doorontwikkeling en innovatie. Het leidde tot vernieuwende producties en werkwijzen binnen gezelschappen. Voor een groot deel is dit te danken aan de coulante houding van de overheden en fondsen tijdens de coronaperiode. Als er één les uit die crisis te trekken valt, is dat het dus loont om kunstenaars de vrijheid te geven. Zij belonen dat met innovatief werk, dat voor een vitale sector zorgt.

III. ERKENNING

We zorgen voor erkenning van de belangrijke waarde die kunst en cultuur – en dans en beweging in het bijzonder – hebben voor de samenleving.

We zijn samen aan zet om het draagvlak voor dans te vergroten en bij te dragen aan een infrastructuur die het algemeen welzijn dient. De presentatieplekken voor dans spelen hier een belangrijke rol bij. Niet alleen podia en festivals, maar ook scholen, bijzondere plekken in de wijk en buitenlocaties kunnen dans meer omarmen. Daarnaast hoort waardering voor dans sterker tot uiting te komen in het landelijke en regionale cultuurbeleid.

IV. SAMENWERKING

We stimuleren en faciliteren ruimte voor samenwerking binnen de danssector zelf, maar ook juist met andere sectoren zoals onderwijs en zorg.

Als we ruimte willen geven aan samenwerking tussen gezelschappen of tussen makers en partners buiten de dans betekent dit ook dat we kwantitatieve prestaties anders moeten interpreteren. We verleggen de focus van kwantitatieve prestaties (verkoop) naar 'social return', de waarde die een dergelijke samenwerking creëert voor de samenleving. In de subsidiesystematiek moet ruimte zijn om deze samenwerkingen te belonen.

V. MEERSTEMMIGHEID

We kiezen voor meerstemmigheid vanuit diverse perspectieven en maken een inhaalslag op het punt van toegankelijkheid.

De dans heeft de afgelopen jaren laten zien in staat te zijn om verschillende perspectieven een podium te geven. Ook is dans toegankelijker geworden voor een breed, inclusief publiek. Toch is er nog veel werk te verzetten voordat dans echt inclusief en toegankelijk is. Deze duurzame verandering vraagt om een stevige structurele ondersteuning. Ook aan tafels waar besluitvorming plaatsvindt in beleid en visie.

Conclusie: nieuwe fase in het stelsel

De coronacrisis heeft de discussie over de noodzaak van stelselwijzigingen beslecht: voor een vitale en toekomstbestendige cultuursector zijn fundamentele veranderingen nodig. Niet alleen de danssector is aan een nieuwe fase toe, ook het fijnmazige Nederlandse stelsel van subsidies en regelingen moet op de schop. Dat stelsel heeft veel goede kanten en voordelen, maar is onvoldoende toekomstbestendig en flexibel, zoals de afgelopen jaren is gebleken. Het is tijd om samen met de danssector en het bredere cultuurveld te onderzoeken hoe zo'n stelselwijziging eruit moet zien. Wat is er nodig, hoe realiseren we dit en wat vraagt dit van ons allemaal? Bij de uitwerking van het nieuwe bestel moet ruimte voor samenwerking van alle actoren in de dans het uitgangspunt zijn.

Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken geven we per subsector steeds een korte inleiding en context, gevolgd door een opsomming van knelpunten. We sluiten elk hoofdstuk af met de actiepunten die de coördinatoren voor de betreffende subsector hebben verzameld. Deze coördinatoren fungeren sinds 2021 als woordvoerder tijdens het festival de Nederlandse Dansdagen, bij het jaarlijkse Debat en bij de Digitale Dansgesprekken. Om te komen tot een gezamenlijk geluid hebben zij hun achterban geraadpleegd.

1. EDUCATIE EN PARTICIPATIE

1a. Educatie primair en voortgezet onderwijs

INLEIDING

Het dansaanbod gericht op het onderwijs heeft een veelheid aan vormen: lessen, workshops, online tutorials, lespakketten, apps, voorstellingen op school en bezoek aan voorstellingen buiten school. Naast het schoolaanbod hoort ook het buitenschoolse aanbod bij danseducatie (zie paragraaf 1b). Dans in het primair en voortgezet onderwijs kan gerust omschreven worden als een ondergeschoven kindje. Hoe zorgen we ervoor dat dans in het onderwijs het juiste imago krijgt en dezelfde status en inpassing als bijvoorbeeld beeldende kunst of muziek? Het danswerkveld op het gebied van educatie is volop in beweging en zeer inventief. Het is een uitdaging ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk leerlingen in aanraking komen met dans en zich hierin kunnen ontwikkelen. Dus niet dans voor 'een keertje', maar als wezenlijk onderdeel van hun schoolperiode. Daarvoor zijn sterke samenwerkingsverbanden nodig tussen het danswerkveld en het onderwijs.

CONTEXT

Er zijn veel aanknopingspunten om dans een waardevolle plek te geven in het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs. Naast de waarde die het vakgebied dans zelf brengt, kan er gedacht worden aan integratie met andere vakken en leergebieden in het funderend onderwijs. Zoals oriëntatie op jezelf en de wereld, taal en rekenen. Nog een ander doel is leerlingen meer te laten bewegen en een gezondere levensstijl na te laten streven. Ook op het gebied van burgerschapsvorming kan dans een bijdrage vormen, bijvoorbeeld door inclusie en diversiteit te bevorderen. Toch vindt dans maar moeilijk een plek in het onderwijs. Redenen hiervoor zijn onder andere de onbekendheid met de diversiteit van dans en met de waarde die dans kan creëren in het onderwijs. De nadruk ligt doorgaans op de kernvakken en scholen durven niet echt te kiezen voor een duurzame plek voor dans in het onderwijs. Impulsen als Cultuureducatie Met Kwaliteit (CMK) in het primair onderwijs brengen kinderen in aanraking met dans, maar de roep uit het dansveld is breder: geef dans een structurele plek in het onderwijs. Hier bestaat breed draagvlak voor, getuige de recente convenanten die schoolbesturen sloten met gemeenten en culturele instellingen.

Het beeld van dans is vaak nog clichématig: 'even leuk, lekker bewegen, daar houden kinderen van'. Dans is als leergebied in het primair onderwijs maar mondjesmaat zichtbaar in de (online) beschikbare methodes. In het voortgezet onderwijs is er weinig bekendheid met dans als regulier examenvak in het vmbo, havo en vwo. Daarmee blijft het vakgebied aan de zijlijn staan in het onderwijs. Om dit te doorbreken is het noodzakelijk dat vakdocenten zich gaan opstellen als ambassadeurs voor dans. Tegelijkertijd vraagt een intensieve samenwerking met het onderwijs om nieuwe ideeën en organisatievormen.

Tijdens de coronapandemie zijn er talloze initiatieven, zoals tutorials, filmpjes en hybride vormen van educatie, aangeboden door culturele instellingen, dansgezelschappen en zzp'ers. Binnen het onderwijsveld zijn er daarnaast allerlei platformen ontstaan waar vakdocenten zich op presenteren. Professionals uit deze flexibele pool worden ingezet als invaller bij werkdruk of als er een tekort aan leerkrachten is in het primair onderwijs. Ten slotte worden op veel scholen de NPO-gelden besteed aan projecten binnen cultuureducatie, met name om in te spelen op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen. Uit deze gelden worden soms vakdocenten een jaar lang betaald. Dit levert wel samenwerking en kwaliteit op, maar heeft geen duurzaam karakter.

KNELPUNTEN (EDUCATIE)

- Danseducatie in het onderwijs mist landelijk smoel (zoals 'Méér Muziek in de Klas' in het primair onderwijs). Een landelijke campagne biedt kansen om de toegankelijkheid van danseducatie te vergroten, de beeldvorming te verbeteren (breed en divers) en onderzoek, informatie en ontwikkelingen inzichtelijk te maken. Denk aan de mooie tools die zijn ontwikkeld in het kader van CMK.
- Bij cultuureducatie op school gaat het vaak om de tools om kennis te maken met cultuur: de organisatie van de les, activiteiten en skills. Het is wenselijk dat er in het programma meer aandacht komt voor het aanwakkeren van het intrinsieke verlangen naar cultuur en de betekenisvolle impact van cultuur maken en beleven bij kinderen en jongeren.
- CMK en andere initiatieven van de overheid hebben geen structureel karakter. Dit vormt een belemmering voor het bouwen van duurzame samenwerkingen en een consistent programma op scholen. Convenanten en aanvullingen op cultuurbudgetten verschillen sterk per gemeente. Hierdoor zijn er grote verschillen in de budgetten voor cultuureducatie tussen scholen, steden en regio's. Het cultuureducatiebudget wordt in het primair onderwijs te weinig geormerkt. In het voortgezet onderwijs heeft angst voor concurrentie tussen kunstdisciplines een negatieve invloed op het ontwikkelen van duurzame programma's.
- Een vakdocent dans die vast aan een school verbonden is, is in het onderwijs nog niet zo gewoon als een vakdocent gymnastiek of muziek. De mogelijkheden voor scholen om dit te bekostigen zijn onbekend of minimaal.
- Schooldirecties, interne cultuurcoördinatoren (ICC'ers) in het primair onderwijs of cultuurbegeleiders in het voortgezet onderwijs staan onophoudelijk onder druk vanwege het curriculum dat ze moeten aanbieden. Hierdoor is er onvoldoende tijd voor samenwerking met externe partijen (dansdocenten, aanbieders en gezelschappen) en krijgt deze samenwerking ook geen diepgang en duurzaam karakter. Er ontbreekt een realistische urenbegroting voor ICC'ers in het onderwijs. De oproep aan scholen om zelf regisseur te zijn staat haaks op de werkontlasting waarop cultuurcoaches en cultuurpunten inzetten.

ACTIEPUNTEN

- Erken de waarde van dans in het onderwijs. Doe dit mede door in te zetten op leerlijnen en meerjarenplannen om externen bij de school te blijven betrekken en dans als examenvak meer bekendheid te geven.
- Maak CMK specifiek voor het primair onderwijs structureel en stimuleer daarbij rechtstreeks contact tussen scholen en de danssector.
- Oormerk budgetten voor kunst en cultuur in het funderend onderwijs.
- Roep een landelijke campagne 'Méér Dans in de Klas' in het leven naar het voorbeeld van Méér Muziek in de Klas.
- Zorg ervoor dat vakdocenten structureel in het funderend onderwijs kunnen werken in plaats van met projectsubsidies, zodat het onderwijs aantrekkelijker wordt voor (aankomende) vakdocenten dans.

1b. Participatie

INLEIDING

Je kunt met dans zo vroeg beginnen en er zo lang mee doorgaan als je wilt. Dans doet iets met je, ook als je geen professionele danscarrière nastreeft. Dans doet iets met je gemoed, je lijf en je emoties, met je gezondheid, je geheugen en je coördinatie, én met je geluksgevoel. Volgens onderzoekscijfers van LKCA¹ dansen er maar liefst een half miljoen mensen in hun vrije tijd. Wat is ervoor nodig om de amateurdanssector in de toekomst te laten opbloeien tot een diverse, inclusieve en economisch gezonde sector?

CONTEXT

De wereld van amateurdans (in beleidstermen dansparticipatie) is zeer divers. Kenmerkend zijn (buitenschoolse) vrijetijdsdans, een grote diversiteit aan stijlen en een artistiek, religieus, cultureel of sociaal doel. Ook zijn er mengvormen met sport en welzijn, zoals skatedans, twirlen of danstherapie. In het hele land dansen amateurdansgroepen in buurthuizen, op podia en op andere (maatschappelijke) locaties. De veelheid aan uitingen, ondernemers en organisatieverbanden toont aan dat het om een zeer actieve sector gaat. Het werkveld bestaat vooral uit onafhankelijke dansondernemers, onder wie veel freelance dansdocenten en dansschooleigenaren. Maar ook uit informele verbanden, talentontwikkelingsorganisaties, koepels, bonden, amateurdansverenigingen en amateurdansgroepen. De gemeenschappelijke doelen zijn altijd: dansen, dansplezier (laten) ervaren en passie voor dans doorgeven.

Amateurdans kenmerkt zich door creativiteit, flexibiliteit, doorzettingsvermogen en een mentaliteit van aanpakken en doen. Tijdens corona ging de dans snel online met live Zoom- en Instagramlessen, tutorials, dansfilms en straatoptredens. Deze veerkrachtige sector haakt steeds meer aan bij maatschappelijke thema's. Zo zijn er stappen gezet op het gebied van inclusiedans. Dit verdient specifieke aandacht om de emancipatie van mensen met een beperking verder op gang te brengen.

Een van de oudste belangenbehartigers is NBDO Dansbelang. Ook zijn er volop platformen waar dansondernemers samenkomen, en Facebookgroepen zoals Danspiratie. Daarnaast zijn er drie vakbladen: *Dans Magazine*, *Dansdocent.nu* en *Dansers.nu*. Mede door corona is dans zichtbaarder dan ooit op social media en tv. Dans werd als eerste discipline genoemd in protocollen van OCW voor het heropenen van dansscholen en het opheffen van beperkingen voor dansondernemers, dankzij de inspanningen van het bestuur en tientallen vrijwilligers van de in 2020 opgerichte stichting Dansondernemers Nederland. Dit platform strijdt voor de belangen van de circa 2300 zzp'ers die in de dans werken.

1 Bron: MAK (Monitor Amateurkunst 2021) | LKCA | Utrecht

KNELPUNTEN

- Dansprofessionals en dansaanbieders kunnen zich sterker bewust zijn van hun rol als lokale ambassadeur van (amateur)dans in de volle breedte en kunnen de maatschappelijke waarde van dans meer laten zien.
- Een verbetering van het imago van (amateur)dans is noodzakelijk. De sector is zeer divers en inclusief, met ruimte voor iedereen om mee te doen. Toch is lang niet iedereen in Nederland zich bewust van deze rijkdom. De sector zelf is ook verdeeld over het ideale imago van de amateurdans. Het is nodig dat dansondernemers en dansprofessionals samen een nieuw imago formuleren en actief uitdragen.
- Het vak dansdocent is een onbeschermd beroep. Iedereen mag zich dansdocent noemen, geschoold of niet. Dit leidt bij eindgebruikers tot onduidelijkheid over kwaliteit en bij docenten tot oneigenlijke concurrentie. Daarnaast zien we dat dansprofessionals structureel worden onderbetaald. Dat zorgt voor zowel een grote uitstroom als minder aanwas van nieuwe dansdocenten.
- Er is een gemis aan duurzame investeringen in dans vanuit de rijksoverheid, zoals die er wel zijn bij sport. Daardoor ontstaat er een tekort aan lokale financiële steun voor verenigingen en stichtingen, zoals dansscholen, om talentontwikkeling te stimuleren.

ACTIEPUNTEN

- Maak van dansdocent een beschermd beroep. Stel adviestarieven vast voor dansdocenten (hbo) en dansinstructeurs (mbo) in de amateursector gekoppeld aan richtlijnen van fair pay voor dansondernemers. Werk ook samen met dansondernemers aan een veilig lesklimaat/een veilige dansschool.
- Laat podia diverser programmeren en meer aan kennisontwikkeling over dans doen. We roepen podia op om samen te werken met lokale dansambassadeurs.
- Deel kennis en onderzoek vaker en draag bijzondere resultaten (ook cross-sectoraal) uit, bijvoorbeeld als het gaat om de positieve effecten van dans op gezondheid.
- Laat provincies en gemeenten samenwerken en duurzaam investeren in inclusiedans, toegankelijkheid en kansengelijkheid. Wees inclusief op alle fronten, want gemeenten hebben hier te weinig middelen of faciliteiten en slagkracht voor en hebben er vaak ook geen visie op ontwikkeld. Laat gemeenten met lokale dansambassadeurs samenwerken aan verbetering van de culturele infrastructuur en het culturele aanbod.
- Laat de rijksoverheid de BTW voor dansondernemers (21%) gelijktrekken met die voor sportschoolhouders (9%), wat Fair Practice in de commerciële danssector ten goede komt. Stel ook de prestatie-eisen bij voor ondernemers in de inclusiedans.
- Benut de kwaliteiten van de danssector: praat niet over ons, maar met ons!

2. JEUGDDANSGEZELSCHAPPEN

INLEIDING

Jeugddans heeft een veelomvattende opdracht: het publiek van nu én de toekomst in beweging brengen. De sector richt zich primair op de 2,7 miljoen kinderen en jongeren in Nederland en secundair op de ouders, grootouders, verzorgers en docenten. Het is dan ook terecht dat de jeugddans sinds 2021 een grotere plek in de meerjarige BIS-ondersteuning heeft. De sector vormt een sterke bondgenoot voor een groot aantal podia en onderwijsinstellingen die zich samen met ons willen inzetten voor opgroeiende kinderen en jongeren. Mede dankzij het hoge aanzien van de Nederlandse jeugddans in het buitenland zijn er veel kansen voor onze sector.

CONTEXT

In de jeugddans maakt publieksparticipatie integraal onderdeel uit van het creatieve proces. De thema's die we kiezen, zijn vaak actueel en getuigen van maatschappelijke betrokkenheid. Dans voor kinderen is een herkenbare, aantrekkelijke, toegankelijke vorm van kunst voor een breed en divers publiek. Jeugddans brengt generaties op een laagdrempelige manier in contact met dans. Er zijn geen belemmeringen door taal of culturele achtergronden: de taal van dans is universeel. Dans is de kunstvorm bij uitstek om kinderen samen te brengen en een dialoog te faciliteren. Onze sector is zelfbewust: gezamenlijk dragen we verantwoordelijkheid voor de aanwas van nieuwe makers. Doordat de jeugddans in 2021 een plek in de BIS kreeg, ontstond er ruimte voor doorstroming van makers bij het Fonds Podiumkunsten (FPK).

De Raad voor Cultuur schreef meerdere malen vol lof over het zelfverzekerde elan, de artistieke kwaliteit, de veelkleurigheid, het grote bereik en de actualiteit van onze voorstellingen en educatie. Wij zijn trots op onze flexibiliteit, diversiteit en wendbaarheid. De sector werkt intensief samen met een substantieel aantal podia en onderwijsinstellingen. Het onderwijsveld is een belangrijke schakel in de verspreiding van onze gezamenlijke missie. We beschouwen educatie als een (extra) kerntaak met toegevoegde waarde voor het publiek: het onderscheidt ons van gezelschappen die louter produceren voor een volwassenenpubliek.

Corona heeft in de jeugddanssector geleid tot nieuwe uitdagingen. Na de pandemie en onder invloed van overheidsbeleid richten scholen zich voornamelijk op rekenen en taal. Kunsteducatie wordt aangemerkt als bijvak terwijl cultuur essentieel is voor de algemene ontwikkeling. Doordat veel scholen kunst enkel zien als extra, signaleren we een afname van publieksbinding, budget en afzet. Onder invloed van de coronapandemie is deze beweging versneld waardoor we ons potentieel onvoldoende benutten. Daar komt nog bij dat jeugddans concurreert met vrijetijdsaanbod, dat er onvoldoende of geen financiële ondersteuning is voor onze kerntaak cultuureducatie en dat podia kampen met lagere budgetten voor jeugdprogramma's. Het belang van jeugddans wordt serieus genomen, maar dit vertaalt zich niet in financiering. We nemen grotere risico's, voeren dezelfde cao als dansgezelschappen die een volwassen publiek

bedienen, en besteden ruim tijd aan het verkrijgen van extra inkomsten. Een onwenselijke situatie, zeker ook omdat het publiek van de toekomst niet krijgt wat het verdient. Daar moet verandering in komen.

KNELPUNTEN

- Momenteel gaat een minimaal deel van het beschikbare budget voor de podiumkunsten binnen de BIS en het FPK naar professionele jeugdgezelschappen. Dit terwijl we met dezelfde professionele dansers en ontwerpers en met dezelfde cao werken. Ook hebben we minder publieksinkomsten vanwege de lagere toegangsprijzen voor kinderen. Toch beschikken wij in vergelijking met 'volwassen' dansgezelschappen over relatief krappe budgetten. Dit maakt de jeugddans kwetsbaar en internationalisering lastig.
- We bevinden ons qua afname in een wirwar van aanbieders van CMK (alleen van toepassing op het primair onderwijs). Hierdoor is de afname van ons aanbod geringer op scholen in het primair onderwijs. Zo missen kinderen en jongeren belangrijke ervaringen met dans, zowel receptief als actief.
- Door de sluiting van scholen tijdens de coronacrisis viel gedurende langere tijd een belangrijke afzetmarkt weg. Het is zaak dat de netwerken tussen onderwijs en jeugddans weer worden versterkt. Hiervoor is regionale samenwerking tussen jeugddansgezelschappen en betere communicatie met de cultuurpunten en interne cultuurcoördinatoren (ICC'ers) op scholen nodig. Intermediairs tussen de scholen en de gezelschappen kunnen zinvol zijn als ze genoeg tijd en kennis over professionele aanbieders hebben. Helaas is dat niet altijd het geval, wat ons noopt om individueel relaties met scholen aan te gaan.
- Door de coronacrisis is de concurrentie met ander vrijetijdsaanbod nog groter geworden en is er minder budget voor jeugddans bij podia. Ook zijn er weinig dansprogrammeurs met kennis over jeugddans.

ACTIEPUNTEN

- Waarborg dat cultuureducatie na corona als basisvak wordt gezien. Het bewegingsonderwijs is dankzij verbeeldingskracht, expressie en lichaamstaal een grote plus voor het curriculum van scholen, zeker in het primair en voortgezet onderwijs. Om dit sterker te benadrukken dienen aanbieders van jeugddans, culturele instellingen en onderwijs duurzamer met elkaar samen te werken.
- Bestem CMK-gelden voor jeugdgezelschappen c.q. jeugddans.
- Reserveer een groter deel van de NPO-gelden voor dansactiviteiten.

- Maak de jeugddans en de danssector voor volwassenen financieel gelijkwaardiger (waar zij in inhoudelijke kwaliteit niet voor elkaar onderdoen). Een belangrijk instrument is dat podia bereid zijn meer te betalen aan jeugddansgezelschappen omdat de entreprijzen van jeugddans een stuk lager zijn dan die van dans voor volwassenen. Maak realistischere afspraken over prestatie-eisen en het landelijk belang van de jeugddans zonder dat de jeugddans zijn waarde en inzet in de regio verliest.
- Zorg ervoor dat jeugddans ook in de toekomst voldoende podium en erkenning krijgt. Wij stellen onszelf de uitdaging om programmeurs aan ons te binden en hen wegwijs te maken in onze subsector.
- Benut de kansen die zich voordoen als vanaf 2025 kinderopvang gratis wordt aangeboden. Als eerste taal die een kind spreekt, passen beweging en dans bij uitstek in een curriculum. Stimuleer kansengelijkheid door kunst en cultuureducatie – en danseducatie in het bijzonder – onderdeel te maken van de opvang.

3. DANSVAKONDERWIJS

INLEIDING

Het Nederlandse dansonderwijs verzorgt de talentontwikkeling die essentieel is voor een bruisende danssector. De Nederlandse dansopleidingen vormen door hun verbinding tussen de jonge amateurtalenten en het professionele werkveld een essentiële schakel binnen de dansdiscipline, zowel in Nederland als internationaal. Binnen het Nederlandse dansonderwijs is er sprake van een doorlopende leerlijn vanaf het primair onderwijs via het voortgezet onderwijs (vmbo, havo, vwo) tot en met mbo en hbo-bachelor en hbo-master. Het Nederlandse professionele dansonderwijs staat mede hierdoor internationaal hoog in aanzien. Vanuit de hele wereld melden studenten zich voor een van de Nederlandse professionele dansopleidingen. Het internationale werkveld komt naar deze opleidingen om talent aan zich te binden. Om de opleidingen blijvend te laten aansluiten bij het werkveld worden de beroepsprofielen voor de dansvakopleidingen samen met het danswerkveld bepaald. Door hun sterke positie en aantrekkingskracht voeden de opleidingen de Nederlandse danswereld met talent. Ze hebben door de gedegen en brede opleiding impact op de kunstensector als geheel.

CONTEXT

De opleidingen op hbo-niveau (verenigd in het Netwerk Dans) en die op mbo-niveau hebben als missie het bieden van de best mogelijke condities voor de ontwikkeling van danstalent tot professionals in het internationaal sterk competitieve danswerkveld. Dit betreft onder meer de uitstroom als uitvoerende dansers, choreografen, dansdocenten en danstherapeuten. In de curricula is er dan ook veel aandacht voor het aanleren en verdiepen van de danstechnische aspecten, voor creatie en onderzoek, en voor persoonlijke ontwikkeling op het terrein van ondernemen, communicatie, reflectie en sociale omgang in een complexe (internationale) setting.

Het aanleren van onderzoeksvaardigheden is een steeds belangrijker onderdeel van de dansvakopleidingen. Die vaardigheden maken studenten tot dansers die een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan het werkveld. Voor alumni wordt daarmee ook de overstap naar een masteropleiding eenvoudiger, of ze nu meteen doorstromen of na een aantal jaren dans- of maakervaring verdieping zoeken. De focus is hierbij niet alleen gericht op de dans zelf, ook gaat het in onderzoek over de maatschappelijke, toegevoegde waarde van dans in andere sectoren. Veel dansopleidingen hebben een internationale, diverse populatie studenten die zich hebben ontwikkeld in zeer verschillende omgevingen en pedagogische systemen. Aan ons de taak om hen in alle openheid en veiligheid de dansers te laten worden die ze willen en kunnen zijn, sociaal en fysiek.

De dansopleidingen staan midden in de maatschappij en gaan bewust om met allerlei sociale ontwikkelingen. Ze streven naar sociale veiligheid, diversiteit en inclusie, zowel onder de studenten en in de onderwijsteams als bij partners; denk aan stageplaatsen en uitwisselingen.

De opleidingen zijn zich ervan bewust dat de kijk op een veilige leeromgeving geleidelijk aan is veranderd en doen er samen veel aan om een veilige leeromgeving te creëren. De nieuwe generatie studenten kijkt anders naar discipline en autonomie dan eerdere generaties. Dit vraagt om (zelf)reflectie van alle betrokkenen op het vlak van sociale veiligheid, diversiteit en inclusie. Welke afspraken maken we met elkaar? Hoe gaan we met elkaar om in een fysiek vak waarin je elkaar moet aanraken? Hoe dichtbij mag een docent komen? Hoe denken we over de verhouding 'meester/gezel'?

De afgelopen jaren heeft de digitalisering van het dansonderwijs een sterke ontwikkeling doorgemaakt en is er veel ervaring opgedaan met digitale leersystemen als blended learning. Het digitale leersysteem maakt het mogelijk om aanvullende context te geven aan het fysieke onderwijs. Daarbij zijn samenwerkingen op afstand van toegevoegde waarde. Ook biedt digitalisering mogelijkheden voor multidisciplinair werk, nieuwe feedbacksystemen en livestreams van voorstellingen en andere presentaties. Studenten kunnen een rijker palet aan mogelijkheden gebruiken om hun werk te maken. De opleidingen maken zich zorgen om het werkveld, waar na de zware covidtijd nu de sterk afgenomen koopkracht van bezoekers een rol speelt. Dit heeft impact op het perspectief op de arbeidsmarkt voor de danser in opleiding.

KNELPUNTEN

- Gezien de sterke internationale competitie binnen de wereld van de uitvoerende dans is het van groot belang dat jong Nederlands talent kan doorstromen naar de dansopleidingen en het werkveld. De opleidingen maken zich zorgen over het kleiner wordend aandeel Nederlandse studenten. De kwaliteit van internationale auditanten lijkt hoger te zijn, met als gevolg dat verhoudingsgewijs minder studenten van de Nederlandse vooropleidingen worden aangenomen.
- Een van de uitdagingen ligt in het verbreden van het bereik. Het blijkt moeilijk om jong talent uit Nederland met verschillende culturele achtergronden te bereiken en aan de opleidingen te binden. Dit hangt onder meer samen met de culturele acceptatie van dans als beroep, met stigmatisering vanuit religieuze of andere culturele visies, en met de onbekendheid en het gebrek aan maatschappelijke steun van het talent bij hun keuze.
- Door de coronacrisis en de huidige economische crisis is het aantal amateurdansopleidingen en daarmee het aantal leerlingen afgenomen. Door de lange sluiting van de amateurdansscholen heeft een hele generatie kinderen zich bovendien onvoldoende kunnen ontwikkelen. Een deel van hen is zelfs in een cruciale levensfase helemaal niet gaan dansen. Dit beperkt de instroom van jong Nederlands talent.

- De doorstroming vanuit het mbo naar het hbo blijkt moeilijk. Veelal ontbreekt het aan ruimte en tijd voor de extra coaching en ondersteuning die nodig zijn voor een succesvolle overstap. Daarnaast is leeftijd een belangrijke factor: wie pas op hun 22ste aan een dansopleiding begint, heeft een korte carrière.
- Ondanks alle ontwikkelingen in de digitalisering heeft de coronacrisis duidelijk gemaakt dat het dansonderwijs niet volledig digitaal en op afstand gegeven kan worden. Bij een eventuele nieuwe pandemie zal daarom altijd (deels) fysiek onderwijs noodzakelijk zijn. Dit leidt mogelijk tot knelpunten op het punt van regulering van en omgang met veiligheid voor zowel studenten als personeel.
- Het dansvak is continu in beweging. Het is een vereiste dat (gast)docenten en curricula aansluiten bij de ontwikkelingen in het werkveld. Deze dynamiek sluit niet aan bij de eisen die de overheidsregelgeving aan het beroepsonderwijs stelt. Daarbij gaat het vaak om bureaucratische processen rond studentenadministratie, verslaglegging, AVG en contractvormen met (internationale) gastdocenten.

ACTIEPUNTEN

- Vergroot de aandacht voor diversiteit bij instroom (auditietrainingen, bevragen kwaliteitsbepalingen) en doorstroming (studiebegeleiding, representatie bij docenten).
- Verbeter de communicatie over de reeds doorgevoerde en in ontwikkeling zijnde cultuur en maatregelen op het punt van de sociale veiligheid, en fysieke en mentale gezondheidsprogramma's binnen het dansonderwijs.
- Streef naar duurzame samenwerking van de vooropleidingen bij de ontwikkeling van Nederlands talent.
- Laat opleidingen en werkveld gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor stagiairs. Onder andere door sociale en fysieke veiligheid te garanderen, door voldoende goede begeleiding te verzorgen en door waar nodig een gepaste stagevergoeding en reiskostenvergoeding te bieden.
- Laat overheden met de sector in overleg gaan om:
 - gezamenlijk de overheidseisen beter af te stemmen op de (dynamische) praktijk van het dansonderwijs;
 - middelen en mogelijkheden te bieden om kansengelijkheid in het onderwijs mogelijk maken voor alle niveaus;
 - robuuste subsidiestructuren te ontwikkelen waarin het kunstvakonderwijs kan deelnemen ten behoeve van talentontwikkeling, diversiteit en inclusie.

4. ONAFHANKELIJKE MAKERS

INLEIDING

De huidige generatie dansmakers denkt vaak buiten traditionele kaders. Zij willen met dans vooral doordringen tot in de haarvaten van alle lagen van de samenleving om nieuwe verhalen in beweging te vatten. Ze zijn de eersten om nieuwe tendensen op te pikken en actuele cultureel, politiek en maatschappelijk relevante thema's aan te kaarten. Onafhankelijke dansmakers zijn vernieuwers en verbinders die interacteren met alle delen van het dansveld en zich daardoor in een unieke positie bevinden.

CONTEXT

Het is belangrijk de context te begrijpen waarin onafhankelijke makers opereren. Het gebrek aan erkenning van onze werkpraktijk betekent dat middelen die voor onze subsector beschikbaar zijn altijd vluchtig en tijdelijk zijn. Veel kunstenaars kiezen echter een leven lang voor onafhankelijkheid als een manier van maken. Dit maakt floreren in deze subsector zeer moeilijk. Vanwege de waarde van onafhankelijke makers in en voor de keten is het van belang dat hun positie wordt erkend en dat zij ondersteund worden met fondsen en een passende infrastructuur. Tegelijkertijd is een suggestie als de regionale hubs voor dansontwikkeling ook voor andere subsectoren gunstig (kleine door het Fonds Podiumkunsten gesubsidieerde gezelschappen, urban, jeugd, participatie etc.). De uitdagingen waar veel onafhankelijke makers voor staan, hebben ook te maken met Fair Practice, diversiteit en inclusie.

Wat het presentatiesysteem betreft: er is gebrek aan samenhang in het hele bestel. Aan de ene kant is innovatie een vereiste voor makers om subsidie te krijgen, aan de andere kant hebben veel presentatieplekken geen publiek voor deze nieuwe makers, noch de middelen om nieuw publiek te ontwikkelen. Het gevolg is vaak minder speelmogelijkheden voor avontuurlijk werk. Dit heeft grote invloed op onafhankelijke makers, maar ook gevolgen voor het nemen van risico's door de BIS- en FPK-gezelschappen. *Bottom line*: het is moeilijk om veel te spelen met vernieuwend werk, en dat moet veranderen om stagnatie te voorkomen. Het avontuurlijke en vaak vernieuwende dansaanbod moet in alle onderdelen van de keten worden omarmd.

Het probleem wordt nog vergroot door de onderontwikkelde positie van dans in de samenleving, waardoor dans slechts een klein deel van de beschikbare voorstellingsdata en weinig media-aandacht krijgt. Daarom gaat onze oproep om het presentatiesysteem anders in te richten gepaard met een oproep om collectief het belang van dans in de samenleving te promoten. Dans als kunstvorm en als bron van kennis zou bij meer mensen in Nederland bekend moeten zijn. Dit is de beste manier om draagvlak te vinden voor de ontwikkeling ervan. Wij geloven dat danskunst uitdagend moet zijn, en het is onze collectieve taak om mensen uit alle lagen van de bevolking enthousiast te maken voor uitdagend werk en zo hun leven te verrijken.

KNELPUNTEN

- Het zelfstandig makerschap wordt niet erkend als legitieme praktijk, maar eerder als een tijdelijke situatie. Door de inrichting van het podiumkunstenbestel in Nederland is een zelfstandige praktijk zonder steun van een grotere instelling (bijna) niet mogelijk. Daardoor kan talent moeilijk doorgroeien. Opkomende makers die eerder gesteund werden vanuit talentontwikkelingsregelingen, danshuizen of projectgelden, ondervinden problemen om hun carrière duurzaam vorm te geven als mid-career of ervaren maker.
- Er zijn te weinig fysieke ruimtes voor zelfstandige makers waar ze kunnen trainen, onderzoeken, creëren en andere artiesten ontmoeten. Best practices worden niet gedeeld en advies is moeilijk te krijgen.
- Het presentatiesysteem past niet meer bij de werkpraktijk, een nieuwe aanpak is noodzakelijk. Theaters en festivals hebben te weinig middelen om avontuurlijke makers en nieuwe presentatieformats te promoten en er publiek voor te werven. Dit leidt tot stagnatie in publieksgroei en minder speelmogelijkheden voor onze subsector. Theaters en festivals hebben steun nodig om schakels te worden tussen maker en publiek.
- Er is niet genoeg publieke waardering voor dans in het algemeen, waardoor alle bovenstaande punten onvoldoende maatschappelijke en politieke aandacht krijgen.

ACTIEPUNTEN

- Zorg ervoor dat financiële middelen aansluiten op de werkpraktijk van onafhankelijke makers. Dit vraagt om financiers die de praktijk begrijpen en die regelgevingen voortbrengen in dialoog met de artiesten en die aansluiten bij de huidige mentaliteit. Daarnaast is er behoefte aan projectfinanciering die meer gericht op ontwikkeling (artistiek onderzoek, professionaliseren werkpraktijk) dan op presentatie. Deze manier van financiering moet breed zijn, passend bij de praktijk van een veelheid aan makers met verschillende achtergronden. Denk ook aan regelingen die het mogelijk maken voor theaters om niet of minimaal gesubsidieerde makers een passende uitkoopsom te kunnen betalen en subsidies voor programma's om publiek te werven.
- Laten we samen met overheden en makers uit verschillende genres werken aan de oprichting van regionale hubs voor dansontwikkeling. Dit zijn plekken die betaalbare studio's, informatie, advies en verbinding met de community bieden aan alle onafhankelijke beoefenaars van dans en performance. Dit mogen geen ingewikkelde instellingen worden. Ze horen geen eigen artistieke identiteit te hebben, maar te fungeren als infrastructurele centra waar alle stijlen en genres welkom zijn.
- Er moet een bureau komen voor de bevordering van dans in de maatschappij, als mogelijke schakel tussen het dansveld, theaters, de samenleving, media en sectoren

zoals het onderwijs en de zorg. We zien soortgelijke organisaties in landen om ons heen waar dans met veel succes sterker verbonden wordt aan de alledaagse realiteit. Een dergelijke netwerkachtige organisatie kan ook in Nederland veel opleveren om de waarde van dans sterker te verankeren in onze samenleving, en zo het publiek te verbreden en te diversifiëren. De regionale vertegenwoordigers van het bureau kunnen worden ingebed in de bovengenoemde hubs.

5. URBAN/HIPHOP

INLEIDING

Urban/hiphop is steeds meer een vast gegeven in de infrastructuur van dans en cultuur, maar ook in andere sectoren, zoals het sociale domein en sport. Met de paraplu-term 'urban' wordt verwezen naar de vele afzonderlijke disciplines, waaronder hiphop, breakdance, popping, locking en clubdance, maar ook naar graffiti, beatboxing, parcours en freerunning, die samenkomen in choreografieën of shows. Hiphopdans is relatief jong – zeker vergeleken met moderne dans en ballet – en vindt zijn oorsprong in de straatcultuur van de Verenigde Staten in de jaren zeventig en tachtig. We zien dat vooral veel jongeren geïnteresseerd zijn in deze dansvormen. Hiphopdans wordt steeds meer erkend, maar er is nog veel terrein te winnen.

CONTEXT

Urban/hiphop komt overal in de maatschappij terug, in de sport, in het commerciële circuit, in het sociale domein, maar zeker ook als kunstvorm binnen de dans. De afgelopen twintig jaar hebben hiphop en aanverwante dansvormen zich sterk ontwikkeld en in heel Nederland een plek gekregen in traditionele infrastructuren. Daardoor zijn deze specifieke dansstijlen en de meer gevestigde culturele instellingen steeds nader tot elkaar gekomen. Behalve in de programmering van theaters is deze dans ook te vinden bij jongerencentra of op festivalpodia. Ook op school doen jongeren regelmatig battles, ongeorganiseerd, in de pauze, buiten op straat of in de aula. Op sociale media zijn veel videoclipps en tutorials te vinden om zelf hiphop of breakdance te maken. Rolmodellen als ISH spelen hierin een belangrijke rol.

Mede door dit spontane karakter is urban/hiphopdans anders georganiseerd dan traditionele vormen van dans of cultuur. Flexibiliteit en aanpassingsvermogen zijn onze kracht en kenmerken onze manier van werken. Fondsen erkennen de nieuwe (versterkte) positie steeds meer. Dit uit zich in prijzen en veel regelingen op projectbasis. Ook binnen de wereld van instellingen ontstaat langzaam momentum: eerst door de inzet van de pioniers en voorlopers, nu steeds meer op het niveau van (cultuur)beleid van overheden en de culturele instellingen. Alsnog is er veel ruimte om onze positie in de sector en financiële structuren te verbeteren. Tegelijkertijd is er vanuit de urban/hiphop soms nog steeds wantrouwen richting de traditionele culturele instellingen en hiërarchische organisaties. Als sector moeten we onze gezamenlijke stem nog ontwikkelen en een visie uitdragen. Daarom is nu de tijd voor de urban en hiphopscene om zich te verenigen en zodoende meer gewicht te claimen in de publieke ruimte.

KNELPUNTEN

- Urban en hiphopdans worden veelal gemaakt door jongeren en (andere) niet-traditionele makers van cultuur, vanuit een sterk plaatselijk netwerk, dat vaak niet erkend wordt als impactvol en noodzakelijk. Er is nog veel behoefte aan bruggenbouwers die beide werelden snappen en verbinden. Ook steden, als kweekvijvers voor toekomstige urban topmakers, kunnen nog veel meer inzetten op een infrastructuur voor urban met speciale loketten en regelingen.
- Er is een te groot gat tussen het particuliere (commerciële) circuit en de gesubsidieerde dansinstellingen, terwijl urban en hiphop dansmakers juist bij lokale dansscholen hun carrière beginnen en talent ontwikkelen. Een betere verbinding tussen het commerciële en gesubsidieerde circuit zou de urban dans, en dans in de breedste zin, ten goede komen.

ACTIEPUNTEN

- Meer urban initiatieven moeten een plek krijgen binnen meerjarige regelingen van de rijkscultuurfondsen en lokale overheidsregelingen.
- De urban en hiphopdanssector moeten met theaterprogrammeurs en podiumdirecteuren in gesprek over nieuwe presentatievormen. In de professionele programmering wordt nog te vaak voor de foyer gekozen als podiumplek. Samen met de culturele sector moet onderzocht worden waar en hoe deze dansstijl het best tot zijn recht komt in verbinding met publiek.
- Urban/hiphop kan een nog veel grotere rol spelen in het creëren van een inclusief en toegankelijk cultuuraanbod, alsook in het vernieuwen van het dansidoom. We zoeken graag de verbinding met gezelschappen en productiehuizen en denken vaak mee met vernieuwende projecten en programma's.
- Het is nodig dat experts aanschuiven aan tafels waar visie en beleid geformuleerd worden.

6. STRUCTUREEL GESUBSIDIEERDE DANSGEZELSCAPPEN

INLEIDING

Structureel gesubsidieerde gezelschappen zijn gezelschappen die ofwel via de Basisinfrastructuur (BIS) ofwel via het Fonds Podiumkunsten (FPK) gefinancierd worden. Samen geven zij kleur aan een rijk palet van de Nederlandse podiumkunsten en creëren zij een divers aanbod dat in theaters door het hele land te zien is. Ook hebben zij oog voor en dragen zij de verantwoordelijkheid voor veelbelovende jonge choreografen en danstalenten die het dansaanbod vernieuwen. In 2021 heeft de BIS een impuls gekregen door de keuze van het ministerie van OCW om onder andere Club Guy & Roni, De Stilte en de jeugddansgezelschappen AYA en SALLY Dansgezelschap Maastricht er een plek in te geven. Ook (dans)productiehuizen zoals DOX maken nu deel uit van de BIS.

CONTEXT

De landelijke BIS- en FPK-dansgezelschappen zijn van groot belang voor het kwalitatief hoge aanbod van dans in de theaters, zowel in Nederland als daarbuiten. Als flexibele, veerkrachtige, innovatieve en risicobereide organisaties zorgen wij voor een (inter)nationaal georiënteerd aanbod. Ook pikken we – zo leert de geschiedenis van de dans in Nederland – vaak als eerste actuele culturele, maatschappelijke en sociale vraagstukken op. We werken veelal interdisciplinair en zijn vertrouwd met hybride werkvormen, zoals livestreams in combinatie met live publiek, alsook met crossovers tussen verschillende stijlen en nieuwe publieksbenaderingen; met dat alles houden we ons als gesubsidieerde dansgezelschappen dagelijks bezig. Samen vertegenwoordigen wij een pluriform en virtuoos dansveld en trekken wij een breed (potentieel) publiek aan.

Op dit moment maken vijf dansgezelschappen, een productiehuis voor dans, vier jeugddansinstellingen en een dansfestival deel uit van de Basisinfrastructuur. Deze elf BIS-instellingen hebben, volgens OCW en de Raad voor Cultuur, de taak om zichzelf te positioneren in het landelijke bestel evenals in de stedelijke cultuurregio en/of de (inter)nationale omgeving. Ook hebben we een grote verantwoordelijkheid in de doorstroming van nieuwe podiumtalenten en in het begeleiden van nieuwe artistieke talenten. Daarbij is artistieke vernieuwing van groot belang voor de ontwikkeling en verbreding van het dansgenre alsook voor de integratie van verschillende disciplines.

Binnen de vierjarige subsidieregeling van het Fonds Podiumkunsten worden in de danssector zestien gezelschappen en instellingen ondersteund. Hieronder valt een mix van hedendaagse dans, crossovers, interdisciplinaire dans, performatieve dans, jeugddans en urban dans. In de vorige periode waren er minder aanvragers (28 t.o.v. 37), maar werden er meer instellingen gehonoreerd (18 t.o.v. 16). Het valt op dat de maakpraktijk zich door allerlei bezuinigingen

en ontwikkelingen zodanig heeft geëvolueerd dat ze botst met de grenzen binnen de huidige subsidiestructuur. Schotten tussen verschillende regelingen, tussen BIS en FPK, maar ook tussen gezelschappen en podia, staan in de weg. Nu is het onderscheid tussen BIS en FPK soms kunstmatig, en de vraag rijst of het niet anders kan of anders moet worden ingericht. Om op die vraag een gedegen onderbouwd antwoord te geven zijn een visie en een strategie nodig en tijd om deze te ontwikkelen. Er moet worden onderzocht welke ontschotting het meest urgent is en wat het effect van ontschotting is. Daarom pleiten we ervoor tijd te maken voor een dergelijk onderzoek naar andere structuren en een nieuwe vorm van financiering.

KNELPUNTEN

- De coronapandemie heeft geleid tot veel onzekerheden op de korte en lange termijn. Denk aan personeelstekorten (met name techniek, productie en marketing), maar ook aan bezoekerscijfers die nog niet hersteld zijn van twee jaar maatregelen. Zeker de internationaal werkende gezelschappen moeten jaren vooruitplannen en weten niet hoe de stijgende kosten zich verder zullen ontwikkelen. Door alle onzekerheden is het moeilijk plannen en worden grote financiële risico's gelopen. Wanneer de budgetten vanuit OCW gelijk blijven, betekent dit een vermindering in slagkracht en zichtbaarheid.
- We hebben als sector meer dan voorheen grote(re) financiële buffers nodig om bovengenoemde knelpunten op te vangen. Met name omdat de duur van de crisis ongewis is. De huidige beleidskaders geven ons niet de mogelijkheid om die buffers op te bouwen.
- Het prestatie- en verantwoordingssysteem is te veel gericht op output (producties), en te weinig op ontwikkeling, onderzoek en reflectie. Hierdoor vertraagt en stagneert de inhoudelijke ontwikkeling van het veld.
- Bewijsvoering om de relevantie van de sector aan te tonen is belangrijk voor overheden en subsidiënten, maar het verzamelen van gegevens ontbreekt nu nog vaak in de vaste praktijk van de instellingen. Dit komt onder andere voort uit arbeidsmarktproblemen, de hoge regel- en prestatiedruk die we ervaren, en het ontbreken van een collectief oppakken van dit thema door overheid en veld.
- Tijdens de coronaperiode hebben veel structureel gefinancierde gezelschappen op digitale manieren werk gepresenteerd of festivals georganiseerd. Hoewel gezelschappen nieuwe bezoekers wisten te bereiken door deze online presentatievormen, is er nog veel winst te behalen om digitale content te ontsluiten en de makers eerlijk te belonen. Er is daarmee ook een nieuwe publieksvraag ontstaan met gevolgen voor hoe publiek zich op de lange termijn bindt aan cultuur.

ACTIEPUNTEN

- Voer een groot (postcorona) publieksonderzoek uit en lever als sector gezamenlijk een daaraan gekoppelde inspanning om oud en nieuw potentieel publiek te bereiken en te enthousiasmeren.
- Stem de landelijke en lokale aanvraag- en verantwoordingsformats beter op elkaar af, en dring daarmee de onnodig hoge administratieve druk voor instellingen terug.
- Beperk de regels voor het opbouwen van weerstandsvermogen van instellingen zodat gezelschappen buffers kunnen opbouwen die recht doen aan de risico's van deze tijd. Het zou dan ook goed zijn als gemeenten en provincies deze buffers niet meer afromen of incasseren.
- Leg in de beoordelingssystematiek van subsidies minder de focus op het meten van prestaties. Verleg de focus van impactmeting en verantwoorden naar vertrouwen. Tijdens de coronapandemie hebben we laten zien dat we het vertrouwen meer dan waard zijn. Dit vraagt om een aangepaste beoordelingssystematiek vanuit de verschillende overheden.

7. TALENTONTWIKKELING

INLEIDING

Talentontwikkeling is voor alle spelers in het dansveld van belang. Het is van invloed op de ontwikkeling van (nieuwe) dansers, makers en duurzame artistieke werkpraktijken. Het waarborgt nieuwe aanwas en innovatie en zorgt voor vitaliteit in het veld. Talentontwikkeling vraagt om specifieke kennis en expertise, en die is in het dansveld de afgelopen decennia met veel aandacht en zorgvuldigheid opgebouwd. Professionals in de talentontwikkeling signaleren als eersten nieuwe werk- en productiemethodes van nieuwe generaties makers, met bijbehorende, nog te ontwikkelen organisatiestructuren. In de afgelopen zes jaar is het aanpassingsvermogen van talentontwikkelingsplatformen en productiehuizen echter sterk onder druk komen te staan.

CONTEXT

Talentontwikkeling heeft betrekking op jonge makers, maar ook op mid-career makers die willen doorgroeien. Het is echt een vak apart; meerdere productiehuizen en gezelschappen hebben er hun specialiteit van gemaakt. Het is bovendien arbeids- en tijdsintensief en vraagt om maatwerk en samenwerking met andere talentontwikkelaars om duurzame carrières van makers op te bouwen. In de afgelopen jaren zijn we verschillende samenwerkingsverbanden aangegaan, waardoor nieuwe manieren van talentontwikkeling zijn ontstaan en versnippering wordt voorkomen. Deze initiatieven faciliteren zowel ontwikkeling en productie als presentatie. Ook worden hierdoor nieuwe wegen van publieksbenadering gesignaleerd en gefaciliteerd.

We werken er hard aan om continu een dialoog tussen makers, talentontwikkelaars, theaterprogrammeurs en festivaldirecteuren te bewerkstelligen, alsook met collega's in gesprek te blijven die zicht hebben op makers die een non-lineaire route bewandelen (autodidacten). Ook Fair Practice is een onderwerp waar danstalentontwikkelaars altijd aandacht voor vragen; hier zijn wij bij (beginnende) kunstenaars alert op.

Organisaties voor talentontwikkeling zijn veelal lokaal verankerd en hebben tegelijkertijd nationale en internationale reikwijdte en armslag. Talentontwikkeling kan immers nooit een geïsoleerde activiteit zijn, maar moet zich verhouden tot de danskunst/podiumkunsten in historisch perspectief, evenals tot de discipline-overstijgende danskunst van vandaag, en de vele veranderingen in de maatschappij. Ook veranderingen met betrekking tot het publiek spelen een rol. Dat is bij uitstek waar de specialisten in talentontwikkeling én de nieuwe generaties danskunstenaars goed in zijn.

KNELPUNTEN

- Talentontwikkeling gaat gepaard met veel onderzoek en ontwikkeling, maar de (financiële) ruimte hiervoor is veel te beperkt. Niet alleen voor beginnende danskunstenaars, maar ook voor mid-career makers.
- Er is te weinig aandacht voor diversiteit en inclusiviteit binnen de subsector. Meer dialoog is vereist om talentontwikkeling vorm te kunnen geven voor dansers en makers die een non-lineaire leerroute bewandelen en in die zin autodidact zijn.
- Er is behoefte aan betere afstemming van aanbod en afzet met de theaters, festivals en podia, waarbij er oog is voor de wens van openbaarheid van creatieprocessen en voor veranderende presentatiepraktijken. Ook wordt er nog te weinig continuïteit aangebracht in de (risicovolle) dansprogrammering, terwijl dit zorgt voor betere publieksbinding.

ACTIEPUNTEN

- Stel organisaties voor danstalentontwikkeling in staat mee te denken over hoe er meer continuïteit gebracht kan worden in (risicovolle) dansprogrammering, aangezien continuïteit in de praktijk op zich al een publieksbinder blijkt. Samen met podia, programmeurs en theaterdirecteuren moeten we de kloof tussen aanbod en afzet op een creatieve manier dichten, met oog voor het toegankelijk maken van creatieprocessen en voor veranderende presentatiepraktijken, evenals een structurele vorm van publieksbenadering en publieksontwikkeling die minder ad hoc van karakter is.
- Creëer in de totale danssector meer ruimte voor onderzoek en ontwikkeling. Zowel beginnende danskunstenaars als mid-career makers hebben hier behoefte aan. Dit vraagt van het veld meer residentieplekken met ruimte voor onderzoek, en van de overheid en landelijke fondsen regelingen die hierbij aansluiten.
- Biedt een jonge maker binnen de keten de mogelijkheid om door te groeien tot de prominente dansvernieuwer van hun generatie.
- Verbreed de aandacht voor talentontwikkeling naar professionals die een artistieke beroepspraktijk ondersteunen, zoals creatieve producers, zakelijk leiders en agenten. Ook startende producers en zakelijk leiders behoeven ondersteuning in hoe ze makers het best kunnen begeleiden.
- Breng de samenwerkingsverbanden die in de afgelopen (corona)periode zijn ontstaan in kaart en ontwerp er een passende ondersteuningsstructuur voor. De mogelijkheden voor eventuele verankering van deze structuur in de BIS en ondersteuning door lokale en regionale overheden dienen onderzocht te worden.

Verantwoording en contactgegevens

Dit document is tot stand gekomen dankzij bijdragen uit alle subsectoren van de dans. Wij danken iedereen die heeft meegedacht en meegepraat over en meegeschreven aan de Call to Action, in het bijzonder de coördinatoren van de subsectoren en de vertegenwoordigers van NAPK en VCSD.

- **Educatie en participatie:** Rozemarijn Schouwenaar (LKCA, Fractal Collective) en Danielle Bouwmeester (Expertgroup Dans, LAB dans)
- **Jeugddansgezelschappen:** Jan Baanstra (De Stilte, Brabants Internationaal Kinderfestival) en Miriam Gilissen (De Dansers)
- **Dansvakonderwijs:** Caroline Harder (Codarts, Netwerk Dans) en Marishka van Loon (Koninklijk Conservatorium)
- **Onafhankelijke makers:** Amos Ben-Tal (OFFprojects) en Roshanak Morrowatian (dansmaker en actrice)
- **Urban:** Andrey Grekhov (oprichter en artistiek leider van stichting Sample Culture)
- **Structureel gesubsidieerde dansgezelschappen:** Willemijn Maas (Nederlands Danstheater) en Jasper van Luijk (SHIFFT)
- **Talentontwikkeling:** Gemma Jelier (Korzo), Eve Hopkins (de Nieuwe Oost)
- **NAPK:** Iris Daalder, beleidsmedewerker
- **VCSD:** Joery Wilbers, directeur-bestuurder De Domijnen

REDACTIE

- **Cultuurslagers:** Nicolle van Lith
- **de zoele haven:** Frans Hempen

Neem voor vragen, opmerkingen of het maken van een afspraak contact met ons op via:

Nederlandse Dansdagen

Batterijstraat 48
6211 SJ Maastricht
info@nederlandsedansdagen.nl
+31 (0)43 30 300 30